

**Broszura informacyjna
dla prawników
zainteresowanych
problematyką
przestrzegania i ochrony
praw proceduralnych
wynikających z dyrektyw
2012/13/UE (prawo do
informacji), 2013/48/
UE (prawo dostępu
do adwokata) oraz
2016/1919/UE (prawo do
pomocy prawnej).**

Spis treści

Cel broszury	03
Przegląd dyrektyw	04
Dobre praktyki	09
Praktyczne wyzwania i właściwe procedury	10
W odniesieniu do dyrektywy 2012/13/UE – prawo do informacji	10
Weryfikacja przeprowadzana przez obrońcę po przybyciu	10
Co zrobić, jeśli niektóre „istotne dokumenty” dotyczące zaskarżenia aresztowania lub zatrzymania zostaną ujawnione, ale inne istotne materiały pozostaną w posiadaniu prokuratora jako nieistotne?	12
W odniesieniu do dyrektywy 2013/48/UE – prawo dostępu do adwokata	13
Co zrobić, jeśli w trakcie policyjnego przesłuchania na podstawie odstępstwa przewidzianego w art. 3 ust. 6 (tj. bez obecności adwokata) zostaną złożone obciążające zeznania?	14
W odniesieniu do dyrektywy 2016/1919/UE – prawo do pomocy prawnej	18
Co się stanie, jeśli adwokat z urzędu wyznaczony w postępowaniu w sprawie europejskiego nakazu aresztowania nie posiada wiedzy specjalistycznej w zakresie europejskich nakazów aresztowania lub umiejętności językowych?	18
Projekt FULL-PROOF	19

CEL BROSZURY

Niniejsza broszura zawiera przegląd trzech kluczowych instrumentów Unii Europejskiej (UE) dotyczących praw proceduralnych, w szczególności dyrektyw 2012/13/UE (prawo do informacji), 2013/48/UE (prawo dostępu do adwokata) i 2016/1919/UE (prawo do pomocy prawnej). Porusza ona typowe praktyczne kwestie, z którymi borykają się prawnicy i inni praktycy wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, ilustrując, w jaki sposób dyrektywy te powinny funkcjonować w rzeczywistych sprawach. W ten sposób ma ona na celu wspieranie skutecznego wykonywania praw osób podejrzanych i oskarżonych oraz promowanie sprawiedliwych i skutecznych postępowań karnych w całej UE.

Broszura jest przeznaczona przede wszystkim dla prawników praktykujących w dziedzinie prawa karnego w Polsce, a szczególnie dla tych, którzy doradzają lub reprezentują osoby podejrzane i oskarżone od pierwszego kontaktu z policją aż do procesu, w tym ewentualnego późniejszego postępowania odwoławczego.

Opiera się na założeniu, że dostęp do jasnych, przystępnych i praktycznych informacji może wspierać przestrzeganie praw ustanowionych w dyrektywach UE.

Dyrektywy te stanowią część przyjętej w 2009 r. „**Mapy drogowej dotyczącej praw proceduralnych**”, której celem jest wzmocnienie praw proceduralnych osób podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym. Obejmuje ona również **prawo do tłumaczenia ustnego i pisemnego, domniemanie niewinności i prawo do obecności na rozprawie**, a także **gwarancje proceduralne dla dzieci będących osobami podejrzanymi lub oskarżonymi**. Plan działania został włączony do programu sztokholmskiego UE, w ramach którego Rada Europejska podkreśliła, że ochrona praw osób podejrzanych i oskarżonych stanowi podstawową wartość Unii i ma zasadnicze znaczenie dla utrzymania wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi.

PRZEGLĄD DYREKTYW

Dyrektywa 2012/13/UE w sprawie **prawa do informacji** w postępowaniu karnym ustanawia minimalne zasady zapewniające, aby osoby podejrzane i oskarżone były niezwłocznie informowane o (i) przysługujących im prawach proceduralnych, (ii) przyczynach aresztowania lub oskarżenia oraz (iii) miały dostęp do akt sprawy w całej UE.

W odniesieniu do praw proceduralnych osoby te powinny otrzymać niezwłoczną informację dotyczącą co najmniej następujących kwestii:

- ✓ Dostęp do adwokata
- ✓ Prawo do bezpłatnej pomocy prawnej
- ✓ Prawo do informacji o zarzutach
- ✓ Prawo do tłumaczenia ustnego i pisemnego
- ✓ Prawo do milczenia

Ponadto w przypadku aresztowania lub zatrzymania **podejrzany lub oskarżony należy przekazać pisemną informację o przysługujących im prawach, sformułowaną w prostym i zrozumiałym języku**, którą osoby te mogą przeczytać i zachować. Informacja ta powinna zawierać, oprócz:

- ✓ Prawo dostępu do materiałów sprawy;
- ✓ Prawo do poinformowania władz konsularnych i jednej osoby bliskiej;
- ✓ Prawo do pilnej pomocy medycznej;
- ✓ Maksymalną liczbę godzin lub dni, przez które podejrzani lub oskarżeni mogą być pozbawieni wolności przed postawieniem ich przed organem sądowym.

Wzory pism informujących o prawach w postępowaniu karnym i postępowaniu w sprawie europejskiego nakazu aresztowania (ENA) znajdują się odpowiednio w załącznikach 1 i 2 do [dyrektywy](#).

Podejrzani i oskarżeni muszą również otrzymać wystarczająco szczegółowe informacje o czynie przestępczym, o który są podejrzani lub oskarżeni, aby mogli skutecznie korzystać z prawa do obrony i zapewnić rzetelność postępowania. Należy im również wskazać przyczyny aresztowania lub zatrzymania, w tym konkretne przestępstwo, którego dotyczy postępowanie.

Dostęp do dokumentów i dowodów – zarówno dla osoby podejrzanej lub oskarżonej, jak i jej adwokata – jest niezbędny do zakwestionowania legalności aresztowania lub zatrzymania oraz do wszelkich dowodów rzeczowych (w tym dowodów uniewinniających) znajdujących się w posiadaniu organów.

Bardziej szczegółowy opis znajduje się w zestawie narzędzi Fair Trials dotyczącym dyrektywy w sprawie prawa do informacji, dostępnym [tutaj](#). Krótkie omówienie głównych punktów dyrektywy 2012/13/UE można znaleźć w raportach Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) „[Prawa w praktyce: dostęp do adwokata i prawa proceduralne w postępowaniach karnych i postępowaniach dotyczących europejskiego nakazu aresztowania](#)” oraz „[Prawa osób podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym w całej UE: tłumaczenia pisemne, tłumaczenia ustne i informacje](#)”, które zawierają sekcje poświęcone prawu do informacji. Przegląd norm, wyzwań regionalnych i przykładów dobrych praktyk znajduje się również w raporcie projektu UE „Od prawa do praktyki: wzmocnienie praw proceduralnych w areszcie policyjnym (ProRPC)”, który jest również dostępny [tutaj](#).

Dyrektywa 2013/48/UE w sprawie **prawa dostępu do adwokata** określa podstawowe wymagania dotyczące praw osób podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz w sprawach dotyczących europejskiego nakazu aresztowania. Ma ona zastosowanie od momentu, w którym osoba zostaje poinformowana przez organy, że jest podejrzana lub oskarżona o popełnienie przestępstwa, aż do zakończenia postępowania karnego.

Dyrektywa ta opiera się w dużej mierze na zasadach i standardach ustanowionych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), np. [w sprawie Salduz przeciwko Turcji \(2008\)](#), zgodnie z którym dostęp do adwokata od momentu pierwszego przesłuchania policyjnego jest podstawowym wymogiem rzetelnego procesu sądowego, a ograniczenia tego prawa nieodwracalnie naruszają prawa obrony.

W art. 3 ust. 2 określono, że osoby oskarżone lub podejrzane mają prawo do dostępu do adwokata bez zbędnej zwłoki, od najwcześniejszego z następujących momentów:

Przed przesłuchaniem przez policję, inny organ ścigania lub sąd

W momencie przeprowadzania przez organy określonych czynności dochodzeniowych lub gromadzenia dowodów

Po pozbawieniu wolności

Gdy osoba została wezwana do stawienia się przed sądem

Ponadto należy zapewnić poufność komunikacji z obrońcą, jego skuteczny udział w przesłuchaniu oraz obecność podczas kluczowych czynności dochodzeniowych. Dyrektywa wymaga również, aby w przypadku zmiany statusu osoby z świadka na podejrzanego, przesłuchanie zostało natychmiast przerwane, a osoba ta została poinformowana o przysługujących jej prawach, w tym o prawie do adwokata. W przypadku postępowania w sprawie europejskiego nakazu aresztowania dyrektywa zapewnia dostęp do adwokata w państwie wykonującym nakaz oraz możliwość wyznaczenia adwokata w państwie wydającym nakaz.

W wyjątkowych okolicznościach dopuszczalne są pewne tymczasowe ograniczenia, w szczególności gdy istnieje „pilna potrzeba zapobiegania poważnym negatywnym konsekwencjom dla życia, wolności lub integralności fizycznej w danej sprawie” dla rzeczywistych lub potencjalnych ofiar.

Dyrektywa zezwala również podejrzany lub oskarżony na zrzeczenie się prawa do dostępu do adwokata, pod warunkiem że zrzeczenie się tego prawa jest dobrowolne, świadome, jednoznaczne i może zostać cofnięte w dowolnym momencie.

Bardziej szczegółowe wyjaśnienie i przegląd głównych przepisów można znaleźć w następujących materiałach: sprawozdanie FRA „[Prawa w praktyce: dostęp do adwokata i prawa proceduralne w postępowaniach karnych i postępowaniach dotyczących europejskiego nakazu aresztowania](#)” oraz zestaw narzędzi Fair Trials [dotyczący dyrektywy w sprawie dostępu do adwokata](#).

Dyrektywa 2016/1919/UE w sprawie **prawa do pomocy prawnej** ustanawia wspólne minimalne standardy dostępu do pomocy prawnej finansowanej przez państwo dla osób podejrzanych, oskarżonych i poszukiwanych w postępowaniach dotyczących europejskiego nakazu aresztowania. Jej celem jest zapewnienie równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz ochrona prawa do rzetelnego procesu sądowego.

Dyrektywa ta jest ściśle powiązana z dyrektywą w sprawie prawa dostępu do adwokata i służy zagwarantowaniu tego samego prawa poprzez finansowanie publiczne, tj. finansowanie pomocy adwokata przez państwo, umożliwiając w ten sposób wykonywanie prawa dostępu do adwokata i zapewniając jego skuteczność.

Ma to zastosowanie do osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym, które korzystają z prawa dostępu do adwokata zgodnie z odpowiednią dyrektywą i spełniają jedno z trzech dodatkowych kryteriów:

Osoby te są pozbawione wolności.

Są zobowiązane przez prawo do korzystania z pomocy adwokata zgodnie z prawem regionalnym lub krajowym.

Są zobowiązane lub uprawnione do udziału w czynnościach dochodzeniowych lub dowodowych.

Dyrektywa obejmuje również osoby poszukiwane na podstawie europejskiego nakazu aresztowania, które mają prawo do dostępu do adwokata po aresztowaniu w państwie wykonującym nakaz, a także osoby, które początkowo nie były podejrzanymi lub oskarżonymi, ale stały się nimi podczas przesłuchania.

Aby ustalić, czy dana osoba dysponuje wystarczającymi środkami na opłacenie własnego adwokata w postępowaniu karnym, państwa członkowskie mogą zastosować test środków finansowych, test merytoryczny lub oba te testy. W każdym przypadku test merytoryczny uznaje się za spełniony w następujących okolicznościach: a) gdy osoba podejrzana lub oskarżona jest postawiona przed właściwym sądem lub sędzią w celu podjęcia decyzji o zatrzymaniu na dowolnym etapie postępowania objętego zakresem niniejszej dyrektywy; oraz b) podczas zatrzymania.

Pomoc prawna musi zostać przyznana bez zbędnej zwłoki, a najpóźniej:

Przed przesłuchaniem przez właściwy organ.

Przed podjęciem jakichkolwiek czynności dochodzeniowych lub dowodowych.

Bardziej szczegółowy opis i wytyczne dotyczące wdrażania niniejszej dyrektywy można znaleźć w [sprawozdaniu Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady](#), a także w specjalistycznych zestawach narzędzi dotyczących pomocy prawnej opracowanych w ramach projektów finansowanych przez UE oraz przez organizacje pozarządowe (na przykład [zestaw narzędzi dotyczących transpozycji](#) opracowany przez Fair Trials i Legal Experts Advisory Panel oraz [zestaw narzędzi dotyczących dyrektywy w sprawie pomocy prawnej](#)).

DOBRE PRAKTYKI

W ramach projektu FULL-PROOF oraz kilku innych inicjatyw zidentyfikowano dobre praktyki stosowane w państwach członkowskich. Poniżej przedstawiony wybrane przykłady.

Dobre praktyki

Prawnicy mogą wystąpić o cyfrową kopię lub kompletne kopie oryginalnych akt, które są wysyłane do ich kancelarii, aby mogli sporządzić kompletne kopie i/lub plik elektroniczny przy użyciu własnego sprzętu technicznego, co ustawnia pełny i szybki dostęp do akt sprawy w celu przygotowania obrony.

Platforma internetowa łączy prawników z podejrzanymi lub oskarżonymi przed ich pierwszym przesłuchaniem przez policję i/lub sędziego śledczego.

Obowiązkowy system kształcenia ustawicznego, wymagający od prawników (w tym prawników świadczących pomoc prawną z urzędu) uczestnictwa w co najmniej 18 godzinach szkoleniowych rocznie w celu aktualizacji wiedzy.

Programy szkoleniowe są opracowywane dla podmiotów zaangażowanych w postępowania karne związane z niniejszą dyrektywą.

Podmioty świadczące pomoc prawną sporządzają i publikują listy prawników zawierające informacje na temat ich wiedzy specjalistycznej, doświadczenia i umiejętności językowych, które są dostępne na posterunkach policji, w sądach i w Internecie.

Więcej dobrych praktyk można znaleźć w **podręczniku najlepszych praktyk projektu FAIR.**

PRAKTYCZNE WYZWANIA I WŁAŚCIWE PROCEDURY

Pytania wybrane w niniejszej broszurze opierają się na aktualnej praktyce, a także na wnioskach z różnych warsztatów i okrągłych stołów przeprowadzonych w ramach projektu FULL-PROOF. W znacznym stopniu czerpie ona również z zestawów narzędzi Fair Trials, które dokładnie opisują nie tylko dyrektywy, ale także typowe problemy pojawiające się podczas ich praktycznego stosowania.

Biorąc pod uwagę obszerną treść i zakres trzech dyrektyw, broszura koncentruje się na jednym lub dwóch pytaniach opartych na praktycznych przykładach, w których nie przestrzegano praw podejrzanych lub oskarżonych na wstępnych etapach postępowania karnego (lub postępowania w sprawie europejskiego nakazu aresztowania). Uwzględniono pewne typowe wyzwania, które zidentyfikowano podczas wstępnych rozmów z prawnikami, celem pokazania w jaki sposób można radzić sobie z tego typu sytuacjami oraz zapewnić przestrzeganie i gwarancję właściwych procedur przez cały czas.

W odniesieniu do dyrektywy 2012/13/UE – prawo do informacji

Weryfikacja przeprowadzana przez obrońcę po przybyciu

Jak wyjaśniono w [podręczniku najlepszych praktyk projektu FAIR](#), ponieważ podejrzani i oskarżeni często nie rozumieją w pełni swoich praw proceduralnych, obrońcy mają **dodatkowy obowiązek** udzielania informacji i szczegółowego wyjaśniania praw proceduralnych w jasny sposób.

W związku z tym powinni oni ocenić wraz ze swoimi klientami i innymi odpowiednimi podmiotami, które już uczestniczyły w postępowaniu przygotowawczym (np. policja, ale także na podstawie dostępnych zapisów takich powiadomień), czy:

- Czy otrzymali pisemne powiadomienie o swoich prawach, np. prawie do milczenia, prawie do informacji o zarzutach itp;
- Czy w ogóle zostali poinformowani o swoich prawach;
- Czy powiadomienie o prawach było skuteczne, biorąc pod uwagę jego język i formę, czas, w którym zostało dostarczone, oraz sposób, w jaki zostało przekazane (np. czy zniechęciło podejrzanego lub oskarżonego do skorzystania z przysługujących mu praw).

Jeśli na podstawie tej oceny stwierdzono, że doszło do naruszenia dyrektywy, adwokat musi **ustalić, w jaki sposób naruszenie to wpłynęło na rzetelność postępowania**. W tym celu należy zadać następujące pytania:

Czy prawo do milczenia lub do adwokata zostało zrzeczone bez uprzedniego przekazania pełnych informacji?

Czy klient przyznał się lub złożył obciążające zeznania, nie znając swoich praw?

Czy te wstępne zeznania umożliwiły podjęcie dalszych czynności śledczych, które w innym przypadku nie miałyby miejsca?

W odniesieniu do potencjalnych naruszeń, takich jak te opisane powyżej, ważne jest rozróżnienie między powołaniem się na prawo krajowe a prawem europejskim. Aby lepiej zrozumieć różnicę, należy zadać sobie następujące pytania:

1

Czy problem dotyczy **treści** lub **zakresu** prawa (np. czy milczenie może zostać wykorzystane przeciwko podejrzanemu)?

Jeśli tak

Traktuj to przede wszystkim jako **kwestię prawa krajowego**.

2

Czy klient zrzekł się swoich praw lub złożył zeznania po tym, jak:

- Nie został odpowiednio lub w odpowiednim czasie poinformowany o tych prawach
- Nie miał skutecznego dostępu do adwokata?

W takim przypadku

Należy argumentować, że doszło do naruszenia **dyrektywy** (informacja, dostęp do adwokata, skuteczne wykonywanie praw).

Następnie **powiąż naruszenie z szkodą i poproś o zadośćuczynienie** – dostępne na mocy przepisów krajowych.

Podręcznik użytkownika projektu Cross Justice oraz raport FRA „**Prawa w praktyce: dostęp do adwokata i prawa proceduralne w postępowaniach karnych i postępowaniach dotyczących europejskiego nakazu aresztowania**” wskazują różne drogi prawne umożliwiające zakwestionowanie np. zeznań złożonych bez obecności adwokata. W ramach polskiego systemu krajowego, zastosowanie mają poniższe środki:

- ✓ Złożenie skargi na funkcjonariusza policji;
- ✓ Skarga o niedopuszczalność;
- ✓ Wniosek z powodu naruszenia praw oskarżonego;
- ✓ Skarga w postępowaniu głównym;
- ✓ Wniosek o unieważnienie;
- ✓ Skarga odwoławcza;
- ✓ Twierdzenie, że zeznania zostały złożone pod przymusem lub groźbą;
- ✓ Twierdzenie, że doszło do naruszenia procedury;
- ✓ Wniosek do prokuratora nadzorującego.

Co zrobić, jeśli niektóre „istotne dokumenty” dotyczące zaskarżenia aresztowania lub zatrzymania zostaną ujawnione, ale inne istotne materiały pozostaną w posiadaniu prokuratora jako nieistotne?

- 1** **Wybierz właściwy sąd/forum:** Skieruj sprawę do odpowiedniego organu przedprocesowego (np. odwołaj się od odmowy prokuratora, złóż wniosek do sędziego śledczego lub zwróć się do sędziego ds. aresztów).
- 2** **Powołaj się na odpowiednie prawa wynikające z dyrektywy:** powołaj się na art. 7 ust. 2–3 w celu uzyskania dostępu do wszystkich istotnych dowodów w terminie umożliwiającym obronę (np. przeciwdziałanie dochodzeniom, przedłożenie informacji uniewinniających, dostosowanie strategii); połącz to z art. 47 Karty, argumentując na rzecz równości stron, który ma bezpośrednie zastosowanie.

Odnieś się do ograniczeń: uznaj ograniczenia wynikające z art. 7 ust. 4 (np. potrzeby śledcze), ale zażądaj konkretnych dowodów konieczności; odmowy wymagają kontroli sądowej/uzasadnienia, przy minimalnym wpływie na obronę. Bardziej szczegółowa analiza tego artykułu znajduje się tutaj, a także w pkt 52 wyroku ETPC **w sprawie Jasper przeciwko Zjednoczonemu Królestwu**.

3

Określ i uzasadnij potrzeby: Wymień pożądane dokumenty/materiały; pokaż, w jaki sposób ich nieudostępnienie utrudnia obronę (np. kwestionowanie legalności dochodzenia), a w konsekwencji rzetelne postępowanie.

4

W razie potrzeby eskaluj sprawę: poinformuj sąd o mechanizmie odesłania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie zgodności z art. 7. Aby uzyskać szczegółowy opis tej procedury, obejrzyj filmy wyjaśniające dostępne **tutaj**.

5

Aby dowiedzieć się, co należy zrobić jako prawnik w przypadku naruszenia obowiązku powiadomienia podejrzanego o zarzutach i przestępstwie, o które jest oskarżony, zapoznaj się z zestawem narzędzi Fair Trials dotyczącym dyrektywy w sprawie prawa do informacji, dostępnym **tutaj**.

W odniesieniu do dyrektywy 2013/48/UE – prawo dostępu do adwokata

Tylko na etapie postępowania przygotowawczego, oprócz odstępstwa ze względu na oddalenie geograficzne, art. 3 ust. 6 tej dyrektywy zezwala na **tymczasowe odstępstwa** od prawa dostępu do adwokata w wyjątkowych przypadkach, ściśle ograniczonych do:

A

Gdy istnieje pilna potrzeba **zapobiegania poważnym negatywnym konsekwencjom** dla życia, wolności lub integralności fizycznej osoby;

B

Gdy konieczne jest podjęcie natychmiastowych działań przez organy śledcze w celu **zapobiegania poważnemu zagrożeniu** dla postępowania karnego.

W motywie 31 wyjaśniono ponadto, że w trakcie tych tymczasowych odstępstw organy mogą przesłuchiwać podejrzanych lub oskarżonych bez obecności adwokata, **pod warunkiem że** poinformują ich o przysługującym im prawie do milczenia, ograniczą przesłuchanie do minimum informacji niezbędnych do zapobiegania poważnej szkodzie dla życia, wolności i integralności oraz zapewnią, że nie naruszają praw do obrony (np. prawa do nieobciążania siebie).

W przełomowej sprawie [Ibrahim i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu](#) Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazał „ważkie powody” ograniczenia dostępu do adwokata, orzekając, że przy odpowiednich zabezpieczeniach obciążające zeznania podejrzanych lub oskarżonych bez adwokata mogą zostać dopuszczone jako dowód w sprawie karnej bez naruszania [art. 6 europejskiej konwencji praw człowieka](#). Trybunał opracował dwuetapowy test, w ramach którego:

A

Ocena, czy istniały **ważne powody** ograniczenia.

B

Następnie **rozważa szkodę wyrządzoną** prawom obrony przez ograniczenie w danej sprawie. Innymi słowy, bada wpływ ograniczenia na ogólną sprawiedliwość postępowania.

Więcej informacji na temat tych ograniczeń i aktualnego orzecznictwa w tej sprawie można znaleźć w najnowszym opracowaniu

[ECTHR Key Theme brief.](#)

Co się stanie, jeśli obciążające oświadczenia zostaną złożone w trakcie policyjnego przesłuchania na podstawie odstępstwa przewidzianego w art. 3 ust. 6 (tj. bez obecności adwokata)?

Adwokaci powinni rozważyć podjęcie następujących kroków:

1

Określić zgodny z prawem zakres odstępstwa

Należy najpierw ocenić, czy ograniczenia dostępu do adwokata zostały zastosowane:

A

W wyjątkowych okolicznościach.

B

Na czas określony.

C

Na podstawie indywidualnej oceny okoliczności sprawy.

Aby sformułować taką sprawę, należy przeanalizować akta w celu ustalenia:

A

Jakie dokładnie niebezpieczeństwo zgłoszono.

B

Czy istniało bezpośrednie i konkretne zagrożenie dla życia, wolności lub integralności fizycznej.

C

Czy przesłuchanie miało rzeczywiście na celu zapobieganie temu zagrożeniu.

2

Sprawdź, czy odstępstwo nie przekroczyło swoich granic

Należy sprawdzić, czy przesłuchanie pozostało w dopuszczalnym zakresie, potwierdzając, **że dotyczyło ono pilnego zagrożenia i zostało przerwane po uzyskaniu istotnych informacji lub po przybyciu adwokata.**

Aby to ustalić, należy przeanalizować czas i treść przesłuchania:

- Czy władze uzyskały informacje, które wyeliminowały potrzebę podjęcia środków nadzwyczajnych?
- Czy przesłuchanie trwało dłużej niż było to konieczne do uniknięcia domniemanego ryzyka?
- Czy pytania nadal dotyczyły bezpośredniego celu **prewencyjnego**, czy też stały się bardziej ogólne lub miały charakter śledczy?

Po zakończeniu sytuacji nadzwyczajnej lub bezzasadnym odmówieniu dostępu do adwokata odstępowanie staje się niedopuszczalne. W związku z tym wszelkie przesłuchania przeprowadzone po tym momencie wykraczają poza zakres zgodnego z prawem odstępowania i powinny zostać odpowiednio zakwestionowane, co powoduje zastosowanie środków zaradczych zgodnie z art. 12. Jako adwokat podejrzanego lub oskarżonego należy domagać się wykluczenia takich zeznań jako dowodów.

3

Postępowanie z dowodami uzyskanymi podczas **ważnego** odstępowania

A

Po pierwsze, należy pamiętać, że w niektórych przypadkach (jak wspomniano powyżej) przesłuchanie bez adwokata może nie naruszać art. 3 i jest **uzasadnione bezpośrednią potrzebą prewencyjną**.

Wzmacnia to wiarygodność i skupia argumentację na wykorzystaniu dowodów, a nie wyłącznie na legalności przesłuchania.

B

Następnie należy przypomnieć, że celem odstępowania jest **zapobieganie, a nie prowadzenie dochodzenia**.
W związku z tym należy podkreślić, że:

- ✓ Odstępowanie ma na celu neutralizację ryzyka, a nie wszczęcie postępowania karnego;
- ✓ Wszelkie wykorzystanie do celów dochodzeniowych stanowi nadużycie odstępowania.

C

Należy argumentować, że nawet jeśli przesłuchanie było zgodne z prawem, uzyskane zeznania nie mogą być wykorzystane do skazania lub wymierzenia kary. Dowody takie należy raczej traktować jako dowody uzyskane z naruszeniem art. 3, nawet jeśli technicznie nie miało to miejsca, a zatem jako **niedopuszczalne do udowodnienia winy**. Na poparcie tego argumentu należy powołać się na art. 12 ust. 2, który wyraźnie wymaga zastosowania środka zaradczego, nawet jeśli art. 3 nie został naruszony. Gdyby dowody mogły być swobodnie wykorzystywane, poprzedni artykuł byłby zbędny.

Podsumowując, zalecamy prawnikom przedstawienie następującego ostatecznego stanowiska prawnego:

- 1 Artykuł 3 ust. 6 zezwala na tymczasowe przesłuchanie bez udziału adwokata w pilnych przypadkach **prewencyjnych**.
- 2 Pozwala to uniknąć naruszenia art. 3.
- 3 Jednak art. 12 ust. 2 nadal nakazuje zastosowanie środka zaradczego.
- 4 W związku z tym: Oświadczenia uzyskane na podstawie odstępstwa nie mogą być wykorzystywane do skazania.

W odniesieniu do dyrektywy 2016/1919/UE – prawo do pomocy prawnej

Co się stanie, jeśli wyznaczony przez państwo adwokat z urzędu w postępowaniu w sprawie europejskiego nakazu aresztowania nie posiada wiedzy specjalistycznej w zakresie europejskiego nakazu aresztowania lub umiejętności językowych?

A

Powołać się na art. 7 dyrektywy 2016/1919/UE, aby zażądać wysokiej jakości usług pomocy prawnej, które są adekwatne do sprawiedliwości, powołując się na wymogi szkoleniowe zawarte w motywie 26 oraz potrzebę skutecznej obrony w ramach europejskiego nakazu aresztowania. Wnioskować o zmianę pełnomocnika, jeśli uzasadniają to szczególne okoliczności (np. niewłaściwa reprezentacja).

B

Argumentować na podstawie art. 6, że decyzje dotyczące wyznaczenia adwokata muszą być podejmowane w sposób sumienny i z poszanowaniem prawa do obrony; powołać się na dyrektywę 2013/48/UE (w szczególności motywy 45, 48 i art. 11) zapewniającą bezpłatny dostęp do pomocy prawnej od momentu aresztowania.

C

W przypadku niezadowolenia należy złożyć odwołanie na podstawie art. 8, w połączeniu z art. 47 Karty praw podstawowych, w celu zapewnienia skutecznej ochrony/ równości stron. Należy wystąpić o wydanie nakazu sądowego dotyczącego wyznaczenia odpowiedniego adwokata (np. na podstawie list dyżurnych) bez ponoszenia kosztów przez klienta.

Szczegółowe zalecenia dotyczące pomocy prawnej można znaleźć w [raporcie](#) Rady Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy (CCBE), który określa szereg wytycznych dotyczących właściwego świadczenia pomocy prawnej.

Projekt FULL-PROOF

FULL-PROOF to projekt współfinansowany przez Unię Europejską, którego celem jest usprawnienie procedur wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych poprzez kompleksowe zajęcie się naruszeniami praw proceduralnych występującymi na początkowych etapach postępowania sądowego, a konkretnie tych określonych w dyrektywie 2012/13/UE, dyrektywie 2013/48/UE i dyrektywie 2016/1919/UE.

Jeśli chcesz dowiedzieć się więcej o tym projekcie, odwiedź naszą stronę internetową pod adresem

www.full-proof.eu

Konsorcjum

Portugalia

IPS_Innovative Prison Systems

Bułgaria

Bułgarska Organizacja Komitetu Helsińskiego

Włochy

Uniwersytet Boloński

Słowacja

Akademia Policji w Bratysławie

Polska

Polska Platforma Bezpieczeństwa Wewnętrznego

Słowenia

Instytut Pokoju

Rumunia

Akademia Policyjna „Alexandru Ioan Cuza”

FULL-PROOF.EU

Współfinansowane przez Unię Europejską.

Wyrażone poglądy i opinie są jednak wyłącznie poglądami autora(-ów) i niekoniecznie odzwierciedlają stanowisko Unii Europejskiej ani Komisji Europejskiej. Unia Europejska ani Komisja Europejska nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

